

سؤال ۱: علم اصول فقه چه تعریفی دارد و چه نقشی در اجتهاد ایفا می‌کند؟

پاسخ: علم اصول فقه دانشی است که قواعد و ابزارهای کلی لازم برای استنباط احکام شرعی را ارائه می‌دهد. این علم، مبنای اجتهاد است و به فقیه کمک می‌کند تا از منابع چهارگانه (قرآن، سنت، عقل، اجماع) احکام جزئی را استنباط کند.

سؤال ۲: تفاوت "علم فقه" با "علم اصول فقه" چیست؟

پاسخ: علم فقه به بررسی احکام شرعی فرعی می‌پردازد (مانند وجوب نماز)، در حالی که علم اصول فقه به قواعد و مبانی استنباط این احکام می‌پردازد (مانند حجیت خبر واحد). به عبارت دیگر، اصول ابزار فهم فقه است.

سؤال ۳: منظور از "حجت" در اصول فقه چیست؟

پاسخ: "حجت" دلیلی است که در مقام عمل می‌توان به آن استناد کرد. یعنی اگر فقیه براساس آن حکم کند، نزد خداوند معذور است، حتی اگر در واقع اشتباه باشد. حجت شامل قطع، ظن معتبر و اصول عملیه می‌شود.

سؤال ۴: قطع چه جایگاهی در استنباط حکم شرعی دارد؟

پاسخ: قطع (یقین) بالاترین درجه از معرفت است و در اصول فقه گفته می‌شود "القطع حجة بنفسه و مطلقاً"، یعنی همواره حجت است، چه مطابق با واقع باشد یا نه، و قابل تخصیص هم نیست.

سؤال ۵: دلیل لفظی و غیرلفظی را تعریف کرده و مثال بزنید.

پاسخ: دلیل لفظی، دلیلی است که از الفاظ به دست می‌آید مانند قرآن و حدیث. دلیل غیرلفظی، دلیلی است که از الفاظ استفاده نمی‌کند مانند عقل. مثلاً "نماز بخوانید" آیه‌ای لفظی است، ولی "قبح عقاب بلا بیان" دلیلی عقلی است.

سؤال ۶: منظور از "عام و خاص" چیست؟

پاسخ: عام لفظی است که شامل همه افراد یک مجموعه می شود مانند "کلّ انسان"، و خاص لفظی است که تنها بخشی از آن مجموعه را شامل می شود مانند "العالم". اگر عام و خاص با هم تعارض کنند، خاص بر عام مقدم می شود.

سؤال ۷: اصل براءت در اصول فقه به چه معناست و در چه مواردی کاربرد دارد؟

پاسخ: اصل براءت به این معناست که اگر مکلف نسبت به حکمی شک داشته باشد و دلیلی بر وجوب یا حرمت نداشته باشد، اصل بر نداشتن تکلیف است. در مواقع شک در تکلیف و بدون دسترسی به دلیل معتبر، اصل براءت جاری می شود.

سؤال ۸: معنای "استصحاب" چیست و چه شرایطی دارد؟

پاسخ: استصحاب یعنی باقی دانستن حکمی که در گذشته بوده تا وقتی که خلاف آن ثابت شود. شرط اجرای استصحاب، وجود یقین به حالت سابق و شک در بقاء آن در زمان لاحق است.

سؤال ۹: اجماع در اصول فقه چگونه تعریف می‌شود و چه زمانی حجت است؟

پاسخ: اجماع اتفاق نظر فقهای یک عصر بر یک حکم فقهی است. در اصول شیعه، اجماعی حجت است که کاشف از قول معصوم باشد، یعنی اگر بتوان فهمید که معصوم نیز با این نظر موافق است.

سؤال ۱۰: منظور از "ظن معتبر" چیست؟ آیا همه ظنون حجت‌اند؟

پاسخ: ظن معتبر، ظنی است که شارع آن را تأیید کرده یا دلیل خاصی بر اعتبار آن وجود دارد (مانند خبر واحد). همه ظنون حجت نیستند؛ تنها ظن‌هایی که اعتبار شرعی یا عقلی دارند در استنباط قابل استفاده‌اند.